

KOLM VERETILKA

BIBLIOTHECA ASIATICA

SARJA KOLLEGIUM

Alari Allik (Tallinna Ülikool)

Amar Annus (Tartu Ülikool)

Margus Ott (Xiameni Ülikool)

Rein Raud (Tallinna Ülikool)

Üllar Peterson (Tallinna Ülikool)

Tallinna Ülikool

Sadeq Hedayat

KOLM VERETILKA
JUTUSTUSI JA NOVELLE

Pärsia keelest tõlkinud ja
kommenteerinud Üllar Peterson

TLÜ Kirjastus
Tallinn 2020



Bibliotheca ASIATICA

Bibliotheca Asiatica
Sadeq Hedayat
Kolm veretilka
Jutustusi ja novelle

Raamatu väljaandmist on toetanud Eesti Kultuurkapital

Tõlkija tänab järgmisi isikuid ja organisatsioone:
Kolkatas asuva Pärsia Uuringute Instituudi teadurit Nadeem Akhtari
abi eest Hedayati käsitleva teabe kogumisel, orientalist Martti Kaldat
tähelepanekute eest „Viimase naeratuse“ tõlke ja järelsõna juures,
Portlandi Riikliku Ülikooli emeriitprofessorit Kazem Tehranit
kaasabi eest järelsõna „Eluvee“ osa kirjutamisel, Sihtasutust
Archimedes Mumbaisse tehtud teadusreisi toetamise eest
ja Mumbai Aasia Ühingu raamatukogu lahkeid töötajaid

Teadustoimetaja Helen Geršman
Toimetaja Siiri Ombler
Kujundaja ja küljendaja Sirje Ratso
Sarja makett: Rakett

Autoriõigus (tõlge, kommentaarid ja järelsõna): Üllar Peterson, 2020
Autoriõigus („Ĥāji Āqā“ tõlge): Inna Gensi pärijad, 1959
Autoriõigus: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2019

ISSN 1736-9118
ISBN 978-9985-58-881-9

TLÜ Kirjastus
Narva mnt 25
10120 Tallinn
www.tlupress.com

Trükk: Auratrükk

SISUKORD

ELUSALT MAETUD

Kolm veretilka (<i>Se qaṭra kun</i>)	9
Elusalt maetud (<i>Zende be gur</i>)	23
Kodutu koer (<i>Sag-e velgard</i>)	54

VAHEMEES

Vahemees (<i>Moḥallel</i>)	69
Patrioot (<i>Mihanparast</i>)	89
Ḥāji Āqā (tõlkinud Inna Gens)	126
Eluvesi (<i>Āb-e zendagi</i>)	281

VIIMANE NAERATUS

Tulekumardaja (<i>Ātaš-parast</i>)	313
Viimane naeratus (<i>Ākarin labkand</i>)	319
Mongoli vari (<i>Sayā-hi muḡul</i>)	339

HOMME

Islami misjon frankide maadele (<i>al-Ba'ta al-islāmīya ilā al-bilād al-afranḡīya</i>)	357
Homme (<i>Fardā</i>)	415
Autobiograafiline sketš	437

Järelsõna. Sadeq Hedayati looming

1. Psühhonovellid	439
2. Hedayati ühiskonnakriitilised lühijutud	459
3. Ajaloolise sisuga novellid	502
4. Hedayati islamikriitika. „Islami misjon frankide maadele“	527
5. „Homme“ – kafkalik töölisnovell?	566
 Kasutatud allikad	 581

ELUSALT MAETUD

KOLM VERETILKA

سه قطره خون

1.

Eile eraldasid nad mulle omaette toa. Kas mind raviti täiesti terveks? Ülevaataja ju lubas seda! Lastakse mind nädala pärast välja? Olin ma üldse haige? Nüüdseks on sellest kõigest möödunud tervelt aasta ning kogu aja nõudsin ma paberit ja pliiaitsit, kuid nemad keeldusid. Vahel ikka endamisi mõtlesin, et mida kõike ma nüüd jalamaid kirja tahaksin panna, kui peaksin paberi ja pliiaitsi saama ... Kuid eile, ilma et ma üldse oleksin nõudnud, toodigi mulle paber ja pliiaits! Kuidas ma küll olin neid kahte asja kõigest hingest soovinud ja terve igaviku oodanud! Ja mis on praegu sellest kõigest kasu? Sest palju ma ka oma pead eilsest saati kuni käesoleva hetkeni vaevanud pole, ei suuda ma mitte ainsamatki rida paberile panna. Justkui oleks keegi mul käest kinni haaranud või küünarvarre tundetuks muutnud. Nüüdsama teraselt ülestähendatut silmitsedes võib ebakorrapäraselt kirja pandud ja puseriti jooksvate ridade vahelt välja lugeda vaid üht: „Kolm veretilka.“

Helesinine taevalaotus, rohetav aed, künkjal avanenud õiepungad, lillilõhna kandev vaikne tuulehingus. Kuid mis on sellest kõigest kasu, kui ma ei suuda enam mitte millestki säärasest naudingut tunda; see kõik on luuletajate, laste ja

vanuigi lapsemeelseks jäänute pärusmaa – mina aga olen siin nüüdseks terve aasta viibinud! Alates esimese öötunni saabumisest kuni koidikuni ei lase kassikisa magada: nood õövastavad kräunatused, mis kriiskavalt kõri põhjast välja paiskudes ihukarvad püsti ajavad. Ja siis need igahommikused nüri järjepidevusega tehtavad süstid – sedamaid, mil ma silmad avan! Oh mis pikki päevi ja hirmuäratavaid tunde ma siin mööda saadan: rietatuna erkollastesse hamedesse ja pidžaamapükstesse, veedame suvel aega majaanluses ruumis kõik koos ringis kükitades, talviti aga istume aias päikesepaistel. Nüüdseks on möödunud juba tervelt aasta sellest ajast, kui mu elu hakkas kulgema mingite võõraste ja veidrate tegelaste seltsis, kellega mul pole mitte kõige vähematki ühist, meie vahel valitseb üüratu kuristik: nende isikute oiged ja vakatamised, vanded, karjatused, naerulagin – kõik see saab igaveseks ajaks minu unenägusid luupainajatega täitma.

Tunnikene on veel jäänud õhtusöögini, sellesama üheülbalise lobikorrani: supivedelik, riisipiimapuding, lihaliis-takutega riisisegu, leib koos juustutükiga – ja sedagi antakse meile vaid nii palju, et hädavaevu suudaksime hinge sees hoida. Vaene Hassan: tema ainsaks sooviks on potitais muna ja sibulaga jahukõrti koos nelja tüki *sančāk*-leivaga¹ pints-lisse pista – paberi ja pliiatsi asemel peaksid nad talle vabaks-laskmise tunnil just sellise kausitäie kehakinnitust nina ette

¹ *Sančāk* või *nân-e sančāk* – iraanlaste jämedast nisujahust õhuke lame neljakandiline leib.

panema. Temagi on üks siin viibivatest „õnnelikest“. Lühikest kasvu, juhmi naeratuse, paksu kaela, kiila pea ning parkunud ja krobeliste, justkui vaid lubjakasti kandmiseks loodud kätega tegelane: inimolend, kelle sõge pilk ja viimne kui aatom kehas kuulutavad oma olemasolu ainsaks eesmärgiks mördiämbri ülesvinnamise ehitusel. Kui Muḥammad ‘Alī ei passiks siinsamas iga viimase kui lõuna- ja õhtusöögikorra ajal, oleks Ḥassan meid juba ammu Kõikväelise ette lähetanud. Kuid isegi seesama Muḥammad ‘Alī sarnaneb siinsete asukatega, sest öelgu nemad, mida tahavad, see siin on sootuks teistsugune ja tavalise ilmaelu eest varjul asuv maailm. Ja meil on oma doktor, kuid tänu jumalale pole tal oidu peas, sest mina tema asemel raputaksin öösel kõigile toidu sisse mürki ja laseksin selle siis kinni pista. Järgmisel päeval seisaksin vaid käed puusas keset aeda ning vaataksin mine-matassitavaid surnukehi. Kui mind siia toodi, vaevlesin esialgu kinnismõtte käes, et kohe kindla peale kavatsevad nad mind ära mürgitada. Ma ei sirutanud kätt ei õhtu- ega lõunasöögi suunas, enne kui Muḥammad ‘Alī polnud seda mekkinud – alles siis sõin mina. Öösiti ärkasin üles hirmust võpatades, sest mulle kangastus, et nad saabusid mind teise ilma saatma ... Kui kaugeks ja häguseks on see kõik nüüd muutunud ...

Kõik see aeg nood ühed ja samad isikud, üheülbaline toit, toosama taevakarva tuba, mille alumine pool on tume-hall.

See oli kaks kuud tagasi, kui üks hullumeelne, kelle nad olid heitnud õue allosas asuvasse kongi, terava potikilluga

omal kõhu lõhki lõikas, soolikad välja kiskus ja seejärel nendega mängima hakkas. Räägiti, et ta olla lihunik ja et tema jaoks kujutas sisikondade väljavõtmine endast tavapärast tegevust. Või too teine, kes omal küüneotsaga silmamuna lõhestas, mispeale tal käed selja taha seoti; veri hüübis silma ümber, tema aga muudkui röökis. Tean vägagi hästi, et see kõik on ülevaataja süü ...

Kuid mitte kõik siinsed asukad pole sellised. Paljud neist muutuksid tõelisteks õnnetusehunnikuteks, juhul kui nad terveks ravitaks ja siit välja lastaks. Näiteks too Şuğra Sulţān naiste poole pealt: ta on kahel või kolmel korral põgeneda proovinud, aga nad on ta ikka kinni püüdnud. Ta on juba vanaeit, kuid hõõrub seinalt võetud krohvi puudrina silmnäole ning kasutab geraaniumiõisi põsepunana. Ise aga peab end neljateistaastaseks tüdrukuks. Kindla peale saab ta südamerabanduse, kui peaks tervenema ja pilgu peeglisse heitma. Kõige kehvemad lood on siin meie vana Taqīga, kes üle kõige soovib ilmaelu pahupidi pöörata: tema veendumuse kohaselt on inimkonna pahede põhjuseks naised ning maailma päästmiseks tuleks kõik emasisendite poolele kuuluv maha tappa. Sellest hoolimata on ta Şuğra Sulţāni kõrvuni armunud.

Kõiges on süüdi ülevaataja – suurem nuhtlus kui kõik hullumeelsed kokku. Lihava nina ja justkui oopiumisõltlase pisikeste vidus silmadega tegelane, kes muudkui tatsab õues mändide all edasi-tagasi, aeg-ajalt kummardudes, et pilk puu alla heita. Kes iganes teda ka kohtaks, see lausuks vaid: oh mis kahjutu õnnetukene, kes on langenud pundi

sõgedate meelevalda! Mina aga tunnen teda hästi! Tean ka seda, et sinna pinnasele puu alla on langenud kolm veretilkka. Ülevaataja aknal ripub linnupuur. See on tühi, sest kiisu sai tema kanaarilinnule küüned taha. Kuid ta on puuri nimme rippuma jätnud, et sinna sisse kasse püüda ja nad siis maha lüüa.

Eile ajas ta taga üht triibulist kodukõutsi. Niipea kui see loom tema akna all olevat männipuud mööda üles tuhises, andis ta uksele seisvale tunnimehele käsu tuli avada. Need kolm veretilkka kuuluvadki kassile. Kui aga keegi temalt nende punapisarate kohta pärib, vastab ta, et need olevat öökulli² omad.

Veel kummalisemad lood on minu naabri 'Abbāsiga, kelle sissetoomise ajast pole veel kahte nädalatki möödunud, kuid ta on minuga juba vägagi soojad suhted sisse seadnud. Peab end ettekuulutajaks ja luuletajaks, tema sõnul sõltuvat kõik – eriti aga prohvetluses – vaid vedamisest ja tähtede soodsast seisust: asjad hakkavad sedamaid laabuma igaühel, kellele õnn naeratab, seda ka juhul, kui isikut pole just ohtrate vaimuannetega õnnistatud; kuid isegi ajastute erudiidile saavat ebasoodsa tähtede seisu korral osaks seesama mis nüüd tallegi.

Lisaks kõigele peab 'Abbās end ka andekaks muusikuks. Ühele plangutükile traadid peale vedanuna arvab ta end olevat *tār*³ valmis meisterdanud. Ta on ka jupi poee-

² مرغ حق – võib tõlkida ka „tõelind“.

³ Iraani kultuuriruumis ja Kaukaasias levinud kitarriga sarnane keelpill.

siat kokku klopsinud. Ja seda loeb ta mulle päevas kaheksa korda ette. Arvatavasti just mõne sellise riimi pandud vaimusünnitise tõttu ta siia toodigi. See on tõepoolest üks õige veider luulelooming, kui seda üldse nõnda määratleda saab:

Oh mis kahju, õhtu jälle saabund
Väljas maailm mustaks värvund
Kõigil olenditel kätte jõudnud puhkamise aeg
Kuid mitte minul, kel valu ja kurbust nõnda palju

Ei leidu ilmas vähimatki rõõmu
Peale surma pole kurbuse vastu avitajat
Sest seal männipuu aluses sopis
On pinnasele langenud kolm veretilka.

See juhtus eile aias jalutades. 'Abbās muudkui aga kandis ette oma luuletust, kui üks naine, mees ja kenake tütarlaps teda vaatama tulid. Nad on käinud juba viis korda. Olin neid varemgi näinud ja tundsin nad nüüdki ära. Too nägus näitsik oli lillekimbu kaasa võtnud. Tütarlaps naeratas mulle: ilmselgelt ma meeldisin talle – tegelikult ta ju tuligi minu pärast, sest rõugearmilise näoga 'Abbās polnud teab mis iludus. Kui aga naine arstihärraga vestles, siis ma nägin, kuidas 'Abbās tolle kena tütarlapse kõrvale tõmbas ja teda suudlema hakkas.

2.

Nüüdseks on möödunud juba aasta sellest ajast, kui keegi mind vaatama tuli või lilli tõi. Viimane kord käis külas parim sõber Siyāvoš. Olime temaga naabrid, läksime iga päev koos kooli ja tulime sealt ka üheskoos tagasi, isegi koolitöid tegime teineteise seltsis. Niisama, lihtsalt löbu pärast, õpetasin talle kitarrimängu. Siyāvoši onutütar – minu tulevane Rok̄sāre – viibis ka enamasti meie seltsis. Siyāvoš kavatses kosida Rok̄sāre õe.

Juhtus aga nõnda, et kuu enne kihlust Siyāvoš ühtäkki haigestus. Käisin paaril korral tema tervise järele pärimas, kuid mulle öeldi ikka, et arst on temaga suhtlemise ära keelanud. Ja kui palju ma ka uurinud poleks, nõnda vastati mulle iga kord. Niisiis jätsingi asja sinnapaika.

Mul on hästi meeles: see oli vahetult enne eksamite algust, mil kord päikeseloojangul koju saabudes õpikud ja vihikud lauda mööda laiali viskasin ning tahtsin hakata riideid vahetama, kui äkitselt püssipauku kuulsin. Seeustus väga lähedalt. Tundsin isegi hirmu, sest oli ju meie maja kohe kanali taga ning minunigi oli jõudnud uudis just meie piirkonnas aset leidnud röövimisest. Võtsin lausahtlist revolvri, läksin õue ja seisin seal ühe koha peal kõrvu kikitades, seejärel tõusin treppi mööda üles majakatusetele, kuid mulle ei torganud midagi silma. Juba tagasi pöörduma hakates heitsin sealt ülevalt korraks pilgu Siyāvoši aeda – ning nägingi teda seal õues seismas särgi ja *šalwār*'ide⁴ väel! Hüüdsin imestunult:

⁴ Vabalt langevad pikad püksid.

„Oled see sina, Siyāvoš?“

Ta tundis mu ära ja vastas: „Tule siia, meie majas pole mitte kedagi.“

„Kuulsid sa püssipauku?“

Tema aga aetas vaid näpu huultele ning andis peaga nikutades märku, et ma tema juurde läheks. Ronisingi tõelikult alla ja koputasin nende maja uksele. Ta tuli ja avas. Langetatud päi maapinda põrnitsedes päris ta minult: „Miks sa mind vaatama ei tulnud?“

„Käisin kaks või kolm korda sinu tervise kohta pärimas, kuid nad ütlesid mulle, et arst olevat ära keelanud.“

„Mind peeti haigeks, kuid nad eksisid.“

Pärsin uuesti: „Kuulsid sa seda püssipauku?“

Miskit vastuseks kostmata haaras ta mul vaid käest, talutas ühe männipuu alla ning osutas seal millelegi. Vaatasin lähemalt: maapinnale oli langenud kolm värsket veretilka.

Seejärel juhatas ta mu oma tupp ja sulges kõik ukсед. Võtsime istet, ta süütas lambi, tuli lähemale ja asus oma tooliga laua äärde otse minu vastu. Tuba oli lihtne, ülalt poole seinani helesinine, sealt edasi alla lootaselille värvi tumehall. Toaseina najal seisis kitarr. Laual lebasid läbisegi mõned raamatud ja koolivihikud. Siyāvoš läks ja võttis lauasahatlist revolvri ning näitas seda mulle – pärlmutrist käepidemega iidne relv. Ta pistis selle püksitaskusse ja hakkas rääkima:

„Mul oli Nāzi-nimeline emane kass. Ehk sa isegi nägid teda – selline tavaline musta-valgekirju miisu, tal olid suured, justkui meigitud silmad, seljal üsnagi korrapärased

triibud ja laigud, nagu oleks tinti hallile kuivatuspaberile tilgutatud ja see siis keskelt kaheks volditud. Kui ma päeval koolist koju jõudsin, tuli ta ikka joostes ja näugudes ning hõõrus end minu vastu; kui ma aga maha istusin, ronis suisa turjale – ja lausa pähe –, pistis oma nina mulle otse näkku, lakkus kareda keelega mu otsaesist ja nõudis musi. Emakassid ongi vist isastest kavalamad, õrnemad ja tundlikumad. Lisaks minule sõbrustas Nāzi vägagi erilisel moel ka meie kokaga, sest temalt sai ta ju oma ninaesise. Kuid tõredast ja korralikult palvetavast ning kassikarvade suhtes allergilisest vanast teenijannast hoidis ta targu eemale. Kahtlemata kujutas Nāzi endale ette, et kassidest veelgi targemad on inimesed, kes kõiki maitsvamaid palu ning soojemaid ja mugavamaid kohti enda tarbeks hoiavad – seega pidid vurrulised Nāzi meelest kõigest sellest oma pugemise ja lipitsemisega osa saama.

Verise kukepea küüniste vahele haaramine oli ainus, mis Nāzi loomupärased instinktid üles äratas ja need lõõmama pani – siis moondus ta tõeliseks kiskjaks! Looma hiigelsuured silmad sätendasid, küüned sirutusid pehmete käpapatjade vahelt välja ning ta püüdis pikalt kestva sisenaga hirmutada kõiki tema lähedusse sattunuid. Siis aga, justkui iseenda olemust ninapidi vedades, hakkas ta kogu oma ettekujutusvõimet appi võttes kukepead mängitama seda elusaks röövloomaks pidades. Ta asetas selle käppadele, tõmbus turri, volksas minema ja asus varitsusse, siis ründas ohvrit kogu oma osavust, kiirust ja andekust katkematute hüpete, võitlus- ja petteliigutustega esile tuues.

Etendusest ära väsides pistis ta kukepea varjamatu aplusega nahka ja püherdas mõnda aega pidusöögi jäänustes. Seega unustas kass paariks tunniks täielikult oma pealispinnalise kultuursuse, ta ei otsinud inimese seltsi, ei edvistanud ega lipitsenud mitte kellegi ees, sest hoolimata välisest sõbralikkusest oli Nāzi ikkagi metsik ja kinnine loom, kes oma elu salamuid ei avaldanud. Meie majapidamist arvas ta enesele kuuluvat ja kui sealt mõni teine kass mööduma juhtus, kräunus Nāzi veel pikka aega, tuues kuuldavale vihast lämbuvaid, justkui kaeblevaid häälightsusi; seda eriti siis, kui tegemist oli mõne emase isendiga.

Näljatunnet kuulutav kapriisne häälightsus eristus Nāzi puhul kellelegi meeldida püüdvast lipitsevast mõrinast. Kõhutühjusest tingitud otsekui väljapigistatud kääksatused, kassikismades valla lastud kräunatused ning innaagessed kiimlemisest kantud näugumised – kõik olid toonilt erinevad. Esimene kujutas endast hingedriipivat karjatust, teine vihast kantud sapist sõjahüüdu, kolmas aga oli loomupärasest vajadusest tulenev valulik hõige paarilise järele. Kuid kõige tähendusrikkamad olid Nāzi näoilmed, mis nii mõnigi kord väljendasid inimolendile oma-seid emotsioone, nõnda et vahel tuli endalt lausa tahtmatult küsida: millised mõtted ja tundmused küll voogavad nende rohetavate saladuslike silmade taga selles karvases peakeses?

Möödunud aasta kevadel leidiski aset kohutav sündmus. Tead ju küll, et sel aastaajal puhub kevadine tuulehoog kõigele liikuvale sisse hulluksajava erutusetunde ja paneb

kõgu loomelajate soo tiiraseks muutununa paarituma. Ka meie Nāzi oli sellest tundest esimest korda tervenisti haaratud, tuues üle kere rappudes ja värisedes esile kurbusest kantud häälightsusi. Isakassid kuulsid tema hüüdeid ning liikusid nendele vastates Nāzi asukoha suunas. Pärast aset leidnud võitlusi ja karvatuuseldamisi valis Nāzi nende hulgast endale paaritumiseks välja ühe kõige väekama ja kõri sügavusest esile tuleva tugevaima häälega kõutsi. Kui loomad sugu teevad, on eriliselt tähtsal kohal keha lõhn, mistõttu puhtaks klanitud kodukiisud siin tagaplaanile jäävad. Täiesti vastupidised on aga lood müüriharjadel istuvate kasside, kõhnade ringi aelevate hulguste ning näljaste kõutsidega, kelle ihu nende päritolust kaugemale maa taha teada andis – just nemad tõmbavadki enda poole emaseid. Päeval, eriti aga öisel ajal andis Nāzi koos paarilisega valjul häälele teada neid haaranud kirest, tema sihvakas ja elastne keha paindus vibuna kirglikel paaritumiskordadel õnnejoovastusest häälightsusi esile tuues ja katkematus hoos koidikuni sugu tehes, et seejärel pulstunu ja puruväsinuna, kuid läbinisti õnnelikuna tuppa naasta.

Mina aga ei saanud öösiti und Nāzi armukire tõttu, lõpuks ajas see mu peast täiesti segi. Ühel päeval siin sellisama akna all töötades nägin meie armunut oma kallimaga lembelt aeda mööda ringi patseerimas. Tolle revolvriga, mida sa just nägid, sihtisin kolmesammuse vahemaa pealt ning vajutasin päästikule. Kuul tabas Nāzi paarilist ja arvatavasti purustas tema selgroo, sest loom kargas sedamaid üles ning tormas vähimagi kräunatuse või isegi häälightsueta

läbi sammaskäigu ja langes savitelistest aiämüüri ette surnult maha.

Isakassi teekonnal olid näha veretilgad. Nāzi otsis kaaslast veidike aega taga, leidis siis üles tema käpajäljed, tundis vere lõhna ning läks otsejoones surnukeha juurde. Ta pidas seal vahti kaks päeva ja ööd, vahel kaaslase keha oma käpaga puudutades ja justkui sõnades: „Tõuse üles, praegu on ju kevade algus, mispärast küll armurõõmude aja peaks maha magama, miks sa end ometi ei liiguta? Tule üles! Aja end juba jalule!“ Nāzile ei jõudnud ju surma olemus kohale ega suutnud ta mõista oma armastatu koolemist.

Järgmiseks päevaks oli Nāzi koos oma paarilise surnukehaga kadunud. Kust iganes ma ka ei otsinud või kellelt ei pärinud, kõik oli asjata. Oli Nāzi minu peale vihastanud või hoopis maha surnud või ehk endale uut kaaslast otsima läinud? Ja lõppude lõpuks – mis oli saanud surnukehast?!

Ühel ööl aga kuulsin jälle toda kõutsi kurvalt hommikuni näugumas ja järgmisel ööl täpselt samamoodi. Päikesetõusuks hääl vaibus. Kolmandal ööl võtsin revolvri ning pikemalt mõtlemata tulistasin aknataguse männipuu suunas: kassi pimeduses hiilgavad silmad olid ilusti näha, ta tõi kuuldavale pika kräunatuse, seejärel vaikus. Hommikul võis näha puu alla langenud kolme veretilka. Alates tollest korrast kuni tänaseni tuleb see loom igal ööl ja hakkab talle omasel häälel kriiskama. Teised magavad sügavalt ega kuule midagi, ja kui palju ma neile sellest ka ei räägiks, nad vaid naeravad minu üle. Mina aga tean ja olen veendunud, et hääl kuulub sellelesamale kõutsile, kelle ma tapsin. Sellest